

Dordrecht: Dieren door de eeuwen heen

Auteur: Gerard Goudriaan

Langs muurschilderingen, gevelstenen en beelden die verwijzen naar dieren

Dordrecht is een stad met veel gevelstenen. Op enkele daarvan zie je dieren op een vaak verrassende wijze

De stad heeft ook relatief veel street art met op sommige van deze straatschilderingen prachtig weergegeven dieren.

Naast gevelstenen en straatkunst met dieren zijn in de stad ook dierenbeelden te zien waaronder de voor Dordrecht onvermijdelijke schapen.

Routebeschrijving

Vanaf het stationsgebouw uit 1870 nemen we het linkerzebrapad en gaan rechtdoor de Stationsweg op tot de eerste weg links, de Singel (Albert Cuyp). Eerste straat rechtsaf, de Beverwijkstraat. Houd links aan. Volg deze straat, ook als die schuin naar links gaat. Steek de weg over naar de brede bank, daar rechtsaf het zebrapad op en de brug over. Je ziet rechts een in mei 2019 aangebrachte street art paardenafbeelding. Hij is van Joram Roukes

Direct na de brug linksaf, rechtsaf Nieuwe Hilstraat. Je loopt aan tegen street art met een fazant. Door met de bocht naar links te gaan kom je op het Bethlehemplein.

Bij de tweede straat links (Lange Breesstraat) zie je een tapijtrecleame met schapen. Hier linksaf. Na wat nostalgische foto's kom je bij de Grote Spuistraat, rechtsaf tot nummer 3.

Kijkpunt 1

Ekster en Lam

Onder de ekster kun je lezen:

DIT HUYS SY GODT BEQVAM

DEXSTER IS SYNEN NAEM

HY LEYT WEL DE PLEYSTER

MAER GODT IS DE MEYSTER

ANNO 1651

In het boekje 'Dieren in de Dordtse binnenstad' staat de volgende uitleg: 'Het pand moet gebouwd zijn in opdracht van een chirurgijn die Exter heette en die wel pleysters legde, maar dit deed in het besef, dat God alleen genezing kon schenken, want Godt is de Meyster' (pag.9).

En in de tekst onder het lam staat:

versiedatum: 03-09-2019

NA T VLAMMEND GETEISTER

LEGDE GOD LAM DE PLEISTER

AL VIEL DE EKSTER NEER

HY VLIEGT AL HOGER WEER

ANNO 1956

In het net genoemde boekje staat dat de steen is gemaakt door de eigenaar van het pand B. Lam, nadat in 1956 brand de zaak (toen op nummer 5) had geteisterd.

Op eind rechtsaf Voorstraat, eerste straat linksaf Lombardbrug. Rechts zie je het nog slechts spaarzaam gebruikte stadhuis met twee leeuwen aan beide zijden van het bordes.

Kijkpunt 2

Leeuwen

Een leeuw is te zien als een symbool van kracht, overwinning en waakzaamheid. Hier zijn de leeuwen vooral waakzame poortwachters.

Linksaf Grotekerksbuurt naar nummer 50.

Kijkpunt 3

Olifant

Tegen de gevel is een uithangbord bevestigd met een gouden olifant die op zijn rug een kist draagt.

Hierna passeer je op nummer 68 een gevelsteen met 'De witten arent'. Linksaf Pelserbrug. Na de brug schuin rechts Pelserstraat. Tot eind, rechtsaf Boogjes. Bij de driesprong linksaf, Slikveld. Eerste straat rechtsaf Prinsenstraat naar nummer 67. Zowel de runderkop als de tekst in de gevel wijst erop dat hier vroeger een slager zat.

Vanuit de Prinsenstraat de Leuvebrug over, tien meter de Lange Geldersekade volgen, dan linksaf Korte Geldersekade. Brug over, meteen rechtsaf Maartengat. Je loopt op het herenhuis op nummer 18 af. Het heeft dieren in het timpaan.

Kijkpunt 4

Bever en schaap

In dit pand woonden in de 17e eeuw Willem van Beveren (van de bekende Dordtse familie Van Beveren) en Cornelia Schaep. In de gevel zie je de familiewapens die vanzelfsprekend een bever en een schaap vasthouden.

Bij het herenhuis rechtsaf naar het kruispunt. Hier aangekomen zie je schuin links voor je een dier dat nu eens anders is afgebeeld dan op een gevelsteen.

Kijkpunt 5

Giraf

Het gemeentebestuur heeft in 1995 deze giraf laten plaatsen. Hij is van de hand van de kunstenaar Henk Visch.

We gaan er niet heen maar slaan linksaf de brug over. Na de brug de tweede straat linksaf Binnen Walevest. Loop tot de eerste straat rechts. Daar zie je op de hoek links een wit gebouw met een groot wapenschild dat herinnert aan Dordrecht als garnizoensstad.

Kijkpunt 6

Leeuw

Hier was vroeger een kazerne, vandaar het generaliteitswapen van de zeven provinciën met een leeuw in het midden. In zijn voorpoten een opgeheven zwaard en de zeven pijlen die voor de zeven provinciën symbool staan.

Zoals bij kijkpunt 2 al is opgemerkt is een leeuw het symbool van kracht, overwinning en waakzaamheid. Hier staat de (gezamenlijke) kracht voorop.

De straat waar we op de hoek naar rechts gaan is de Lange IJzerenbrugstraat. Dan de eerste straat linksaf Hoge Nieuwstraat. Naar nummer 39 met een lam op de gevel ter herinnering aan brouwerij 'Het Witte Lam'.

Loop verder naar het eind van de straat. Rechtsaf. Rechtdoor brug over. Direct hierna rechtsaf Knolhaven. Na nummer 18 kom je op de Vismarkt met de vroegere visafslag. Voor en achter op het dak zijn twee beelden van visachtigen met ineengestregelde staarten. Na de visafslag linksaf, rechtsaf Varkenmarkt.

Na nummer 22 links street art met een haan.

Rechts op nummer 85 een kop van een bullterrier. Ernaast op nummer 93 op de gevel boven de eerste verdieping drie varkenskoppen. Bij het kruispunt met de Vleeshouwersstraat linksaf naar nummer 37.

Kijkpunt 7

Ossekop

Je zou denken dat de ossekop een symbool is van dit voormalige slagerijenstraatje (1404-1679). Dat is niet zo, de kop is in 1835 bevestigd boven een leerlooierij en schoenmakerij.

Loop de straat uit. Linksaf Groenmarkt. We komen bij de bibliotheek en er tegenover het standbeeld van de gebroeders De Witt. Aan de overkant (Visbrug 2) een pand met drie verschillende dierafbeeldingen.

Kijkpunt 8

Ossen, een haas, twee jachthonden, twee krokodillen, twee kikkers, een haan en een pelikaan

De bibliotheek is sinds 1986 in het pand de Gulden Os gevestigd, dat dateert van 1523. Uit die tijd stammen de twee staande ossen, links en rechts van het bovenste venster. Op de top van de trapgevel van de bibliotheek ligt een vergulde os, een herinnering aan de vroegere slagerijen. Die is in 1955 geplaatst. Door een communicatiefout gingen de uitvoerders van de restauratie in dat jaar ervan uit dat hij altijd al deel uitmaakte van de gevel.

Tegenover de bibliotheek is het standbeeld van de gebroeders De Witt met hun familiewapen met een haas en twee jachthonden.

Aan de overkant op nummer 2 zie je de gevelwand met verschillende dierenafbeeldingen: twee krokodillen, twee kikkers en boven de kikkers een haan met op het eerste gezicht zeer grote flaporen. Helemaal bovenin een pelikaan met jongen.

Ga naar het huis op nummer 2. Daar rechtsaf en meteen linksaf de winkelstraat in, de hier niet aangegeven Voorstraat. Bij nummer 315 rechtsaf Vriesestraat. De kerk na nummer 20 heeft een zwaan als windvaan.

Kijkpunt 9

Zwaan

Zwanen zijn erg populair in de Lutherse geloofsgemeenschap. Dit komt door een verhaal over Johannes Hus, een voorloper van Luther, wiens achternaam in het Boheems gans betekent. Hus werd door zijn kritiek op de katholieke kerk veroordeeld tot de brandstapel. Daar zou hij het volgende hebben gezegd: 'Gij zult nu een gans braden, maar over honderd jaar zult gij een zwaan horen zingen'.

Loop verder rechtdoor, kruis de Sisarijs- of Sarisgang. Na nummer 109 rechtsaf Lenghenstraat. Op eind is rechts op de muur Street art met paard.

Direct linksaf Bagijnhof, neem bij nummer 76 de poort van het Lenghen- of Regentenhof. We gaan links langs het grasveld en komen, als we linksaf slaan, op een voor een deel veel recenter deel van het hof (jaren dertig van de 20e eeuw). Daarna rechtsaf en dan links langs de saaie muur van een groot gebouw. We komen bij een andere uitgang en gaan rechtsaf de Vriesestraat op. Meteen linksaf de hier niet aangegeven Vest, eerste straat linksaf Korte Kolfstraat, eerste straat rechtsaf Museumstraat.

Tweede linksaf Lastig Eendstraat met rechts de gevelsteen 'In ' t Lastigh Ent waarnaar de straat, oorspronkelijk de Brugstraat, is genoemd.

Kijkpunt 10

Gevelsteen 'In ' t lastigh Ent'

In een van de panden in de straat zat de aardewerkfabriek 'De Lastighe End'. Sloop van het pand vindt in 1898 plaats, herbouw in 1985, de gevelsteen gaat naar een voorloper van het Dordrechts Museum dat de steen nog steeds in de collectie heeft. Wat we zien is dus een kopie.

De gevelsteen laat een eend met een erg grote snavel zien met een steen op een slee. En erachter een struisvogel die de teugels vasthoudt.

Die steen verwijst vermoedelijk naar het woord lastig, niet in de zin van vervelend maar van lastdragend. En hoewel er een eend op de gevelsteen staat, zou 'Ent' heel goed kunnen staan voor 'Einde' en dan is deze betekenis aannemelijk: 'de laatste loodjes wegen het zwaarst'. Dit kan slaan op de politieke situatie op het eind van de 80 jarige oorlog, waarbij de heersende macht (de struisvogel) de teugels nog in handen houdt.

Op eind linksaf Augustijnenkamp. Op eind rechtsaf, Nieuwstraat, naar nummer 52 waarop een tweekoppige arend. Op nummer 30 (café 't Peerdt) is gevelsteen 't Napolitaensche Peerdt. Volgens het Jaarboek 2019 van de Vereniging Oud-Dordrecht over Dordtse gevelstenen verwijst de steen naar de vrijheidsstrijd tegen de Spaanse overheid. Het is een verwijzing naar een toneelstuk over een Napolitaanse rebel die strijd voerde tegen de Spaanse vorst.

Ga hierna even de eerste straat rechts in, de Hofstraat, naar nummer 8.

Kijkpunt 11

Ekster

We staan voor een kopie van de gevelsteen op de Grote Spuistraat (kijkpunt 1). Het pand hier is een reconstructie van het afgebrande pand op de Grote Spuistraat.

Weer terug, neem rechtsaf opnieuw de Nieuwstraat. Op het huis direct links is weer een gevelsteen over de lastige eend.

Kijkpunt 12

Eend

De woorden verschillen van die van de gevelsteen onder kijkpunt 10: 'de werlt is opt endt'. Er is weer een eend te zien, maar nu lijkt het erop dat het echt gaat om het eind. De rijksappel, symbool van de wereldlijke macht, doet vermoeden dat de steen verwijst naar het einde van de wereld. Het kan heel goed dat deze steen van 1585 geïnspireerd is op de aanslag van Willem van Oranje in 1584 en de val van Antwerpen in 1585.

Loop de Nieuwstraat verder uit. Ga dan even rechtsaf naar Voorstraat 253 (de kapper). Op de zijanten van de poort twee leeuwenkoppen.

Kijkpunt 13

Leeuw

Opmerkelijk is dat de manen hier bladeren zijn. Het al eerder genoemde boekje 'Dieren in de Dordtse binnenstad' noemt dit een bladmasker dat al teruggaat tot de Middeleeuwen. Er staat ook dat dit een beeld is van het kwaad en duivelse machten. Maar het zou ook kunnen, zo lezen we in het boekje, dat de leeuw een beeld van Christus weergeeft.

Nu weer terug tot even voor de Nieuwstraat. Rechtsaf Wijnbrug. Na de brug rechtsaf Wijnstraat naar nummer 148 met een fraai gekleurde pauw.

Verder naar nummer 127 met de gevelsteen 'DIT IS IN BEVERE(N)BURCH'.

Kijkpunt 14

Bever

Op de steen zijn vier bevers afgebeeld. Het informatiebordje spreekt van drie bevers die een burcht beklimmen. Op het bordje staat ook dat het huis het stamhuis van de familie Van Beveren is. Dit is ook in alle gidsen over Dordrecht te lezen.

Het eerder genoemde Jaarboek spreekt deze lezing echter tegen. De eerste vermelding van de naam Beverenburch is al van 1461 en 'sedert die tijd is geen enkele Van Beveren eigenaar en/of bewoner van dit pand geweest'.

Het zou goed kunnen dat de gevelsteen een verwijzing is naar beverburchten in de omgeving die model staan voor vlijt en werkkraft.

Iets verder rechts is op nummer 114 een mooie varkenskop te zien. Op eind rechtsaf de brug over. Na het kruispunt sla je schuin rechts de Boomstraat in. Eerste straat linksaf, Voorstraat, naar nummer 8 waar je een uithangbord ziet met een dolfijn erop. Rechtsaf Riedijk, met meteen rechts drie schapenkoppen en ernaast een schildering met schapen in een schip.

Kijkpunt 15

Schapen(-koppen)

Dordtenaren staan ook wel bekend als de schapenkoppen. Op een aantal plekken in de stad, zoals hier en om de hoek, zijn daarom schapen te zien.

Dat heeft te maken met de volgende anekdote. Omdat in de Gouden Eeuw de accijnzen hoog waren, deden mensen af en toe hun best ze te ontduiken. Het bekendste verhaal dat hierover gaat is het schapenkoppenverhaal. Twee Dordtenaren wilden op hun boottocht naar Dordt niet de vleesaccijns betalen op het door hen gekochte schaap. Daarom probeerden ze de poortwachters met een als jongetje verkleed schaap te misleiden. Die waren net gepasseerd toen het 'jongetje' na het blaffen van een hond doordringend ging blaten en de smokkelaars alsnog werden gepakt. Zo kwamen de Dordtenaren aan hun bijnaam van schapenkoppen.

Na nummer 98 linksaf Hoefijzerstraat met op het eind zes schapen. Dan rechtsaf langs het water. Na de halte van de waterbus linksaf langs café downtown de brug over. Loop langs het water links tot het einde van Noorderhoofd. Bij straatnaambord Noorderstraat links omhoog naar de Korte Wantijkade. Rechtsaf.

Op eind, na nummers 23-40, linksaf het trapje af, dan rechtsaf.

Na nummers 59-105 rechtsaf. Voorbij nummer 14 linksaf. Je loopt langs het Energiehuis. Passeer het Energieplein. Schuin links zie je de toren van hotel-café-restaurant Villa Augustus.

Op eind rechtsaf Noordendijk. Drukke weg oversteken en dan linksaf. Bij kruising rechtdoor. Neem het voetpad langs fietspad. Bij tweede trap rechtsaf, Havikstraat in. We komen in een multiculturele jarenvijftigwijk.

Kijkpunt 16

Vogelbuurt

In de volksmond stond de buurt vanaf de jaren vijftig bekend als een 'nette' arbeidersbuurt. Nu wordt gezegd dat het een verpauperde achterstandswijk is geworden. Maar of dit echt zo is? Kijk zelf.

Om de buurt op te fleuren is in 2017 voor de muren van zes flats een kunstproject gestart waarvan de ontwerpen een raakvlak moesten hebben met vogels of de natuur in het algemeen. De meeste flats blijven staan, sommige zijn of worden gesloopt.

Bij ieder werk is een tekstbordje, maar let op het privé karakter van de tuintjes.

Eind 2018 is het kunstproject uitgebreid met vijf werken op de Aalscholverstraat.

Bij Vogelplein linksaf Adelaarstraat. In deze straat zie je street art in de vorm van vogelschilderingen. Bocht naar rechts volgen, Reigerstraat. Loop tot het eind. Je passeert vijf kunstwerken die eind 2018 geplaatst zijn. De eerste drie staan niet in de kijkrichting. Je vindt ze op de Fuutstraat, de Waterhoenstraat en de Kievitstraat. Je loopt tegen het vierde aan; het vijfde zie je op het eind van de Aalscholverstraat, bij het speelveldje.

Dit is het einde van de wandeling. Vanaf de Aalscholverstraat gezien is een stukje naar rechts de bushalte van lijn 5 richting station.

Praktische informatie

De wandeling begint bij het Centraal Station. Hij eindigt bij bushalte Halmaheiraplein van lijn 5. Vandaar is het enkele haltes naar het station.

